

bomo mogli ustvariti drugega kot kak provizorij n. pr. draginjske doklade. Pri tem naj bi se dež. odbor oziral posebno na tiste učitelje, ki morajo skrbeti za svojo rodovino. Treba bo študirati finančni efekt teh draginjskih doklad, ako se razširijo na vse ali samo na ožjenjene učitelje. V par dneh lahko rešimo stvar tako, da deželni odbor takoj izplača draginjske doklade oženjenim učiteljem. Letno bi bilo to okolo 40 do 50.000 kron. Če to takoj damo, ne bodo davkoplačevalci hujše obremenjeni. Kar se tiče ureditve definitivna, naj se pristojna mesta s tem temeljito pečajo, posebno s finančnim efektom.

S stališča katol-narodne stranke poudarjam, da se mi z vprašanjem plač še ne zdi rešeno stanovsko vprašanje učiteljstva. Šolstvo v naši deželi je sploh potrebno reorganizacije. Pred vsem se mora izpremeniti sestav deželnega šolskega sveta. Dežela mora nositi bremena, država si je pa osvojila gospodarstvo nad šolstvom. (Klici: Res je!) Tudi dež. šolski svet je treba demokratizirati, da ne bo vlada neomejen gospodar, ampak da bodo zastopniki ljudstva in učiteljstva imeli v njem primerno besedo. To velja tudi za okrajne šolske svete. Treba položiti roko na skelečo rano na stanovskem življenju našega učiteljstva: na tajno kvalifikacijo, proti kateri se učiteljstvo braniti ne more. (Odobranje).

Za tako kvalifikacijo stojte često materijalne dejanske neresnice. Kvalifikacija se mora prizadetemu naznaniti in dati pravica za ugovor. Omenja znani slučaj ravnatelja Lapajnet. Brez navajanja razlogov so ga odstavili, končno so morali naznaniti razloge, in ta kvalifikacija je bila objektivno neresnična. V razlogih stoji uradoma od dež. šol. sveta, da Lapajne, slovenski pisatelj, ne zna slovenski! (Smeh). Če je tukaj taka neresnica, se lahko sklepa na druge neresnice. Tudi se pravi, da nemški ne zna, da je torej Bog ve kaj brbljal, da ne pozna sloga, a ravno vladni odlok je pisan v najslabšem nemškem slogu. Lapajnetov slučaj bo rešen pri ministrstvu.

Neko šolo so razširili v dvorazrednico. Na prejšnji enorazrednici je služboval dolgo časa učitelj, ki se je v tem kraju tudi oženil. Če je imel zadostno usposobljenost za učitelja in če ni imel boljše kvalifikovanega konkurenta, bi mu pač lahko dali nadučiteljsko mesto v kraju, na katerega je bil navezan. A njega v tem kraju niti kot učitelja niso pustili; dali so službo učiteljici, ki je celo prepozno vložila prošnjo. Pri referentu je zvedel točke kvalifikacije. Tam je stalo, da mož ni imel šolske kronike, a ta eksistira; torej debela neresnica! Očita se mu, da ni izvršil nekega ukaza, katerega niti dobil ni ob dotičnem času. (Smeh). Očitano se mu je, da ni bil med poukom v šoli. Učitelj je pa le med postavnim odmorom šel nekam, kar ima menda tudi učitelj pravico hoditi. Očitano se mu je, da dnevnik in tednik nista bila popolnoma izgotovljena, a koncept je imel. Takih slučajev je nebroj, in prizadeti učitelj se ne more braniti. Pri tej priliki, ko stopamo do definitivnih razmer učiteljstva v deželi, bo treba skrbeti, da se ustanovi službena pragmatika. Kaj pomaga dobro plačano učiteljstvo, če nima tiste svobode, ki jo zahtevamo za vsakega! (Ploskanje).

Poslanec dr. Krek omenja podučiteljev*) in krivic, ki se jim gode. Pri provizorni rešitvi je treba, da se tudi temu odpomore takoj. Treba je urediti način, kako se štejejo petletnice. Pri tem so mnogi učitelji na škodi. Nekaterim se je izplačalo več, nego jim je šlo po zakonu, in sedaj morajo ti

Teh ni na Kranjskem.

Uredn.

siromaki to nazaj plačevati. S provizornim naročilom do dež odbora naj se to uredi.

Poslanec Hribar izreka veselje, da je dobil njegov predlog tako ugoden odziv. Nasvetovana draginjska doklada pa je premajhna. Ni pa zato, da bi dobili te doklade samo oženjeni, ker bi bilo to namigovanje, da naj se vsi hitro oženijo. (Veselost). Res je, da ima država vse pravice pri šolstvu in dež. zbor je že enkrat pozival vlado, naj tudi kaj prispeva za ljud. šolstvo. Končno bo treba iz državnih sredstev prispevka. — V odločilnih korporacijah so premalo zastopani učitelji. Strinja se s Krekovim predlogom. Glede tajne kvalifikacije mu je dr. Šusteršič, četudi malokaterokrat, to pot iz srca govoril. Tajna kvalifikacija je nekaj nevrednega. (Klici: Tako je!)

Izmed nemških poslancev se ni nihče oglasil k besedi. Pri glasovanju pa je glasovala vsa zbornica za nujnost. Odobranje in ploskanje učiteljev na galeriji).

Koncem seje so bili izvoljeni v šolski odsek za regulacijo učiteljskih plač: Barbo (načelnik), dr. Ferjančič (podnačelnik) Demšar, Grasselli, Hribar, Jaklič, Košak, dr. Majaron, Margheri, Povše, Rechbach, dr. Šusteršič.

Učiteljsko vprašanje v goriškem deželnem zboru.

Predlog dež. poslanca dr. Dragotina Treota in tovarišev radi provizorične ureditve učiteljskih plač.

Dne 7. t. m. je razpravljala goriški deželni zbor o predlogu poslanca dr. Treota, ki se tiče regulacije učiteljskih plač.

Dr. Treo:

Visoki zbor:

Moj predlog se glasi:

Deželni zbor skleni:

»Do definitivne ureditve učiteljskih plač po nameravanem zakonu, ki ima urediti pravno razmerje učiteljskega objekta in pokritje tozadevnih potrebščin, se ima pokrivati višja potreba za nameravano višjo plačo, stanarino, opravnino definitivno in začasno nastavljenega učiteljskega objekta v smislu §§ 2., 3., 6., 7. in 8. v sankcijo predloženega zakona s potrebnim prispevkom okrajnim šolskim zalogo iz deželnih sredstev. Ta prispevek je določen za povišanje sprejemkov učiteljskega objekta pričenši s 1. januarjem 1906. do definitivne ureditve. Finančnemu odseku se nalaga postaviti za to povišanje potrebni znesek v letni proračun za l. 1906. in predlagati primerno pokritje predkoncem tega zasedanja.«

V formalnem oziru predlagam, da se o tem predlogu razpravlja nujnim potom.

Visoki zbor! Svoj predlog usojam si stvarno in formalno na kratko utemeljiti:

Člen II. v lanskem zasedanju sprejetega zakonskega načrta o pokritju višjih učiteljskih plač se je nam iz te strani (menda brez razlike strank) zdel nemogoč.

Tega mnenja, gospodje, nismo nikdar prikivali. Iz naše stranke se je stavil ponovno predlog, da se ustanovi deželni šolski zalog, katerega osnova je po našem mnenju bila in je še danes edino pravilna rešilna pot.

Dr. Gregorčič ugovarja: Ta predlog je naša stranka že prej stavila, samo nočete tega priznati.

Dr. Treo nadaljuje: Ta predlog je stavila takrat naša stranka!

Iz nam sosedne slov. stranke je stavil gosp. tovariš dr. Gregorčič takrat za nami posredovalen predlog, naj se norm. deželni šolski zalog poviša od 250.000 K. na 400.000 K. Sicer Vam povem, gospod tov. dr. Gregorčič, da sem prav tisto misel kakor Vi, sprožil tudi jaz, še preden ste predlog v zbornici stavili, v razgovoru s čast. tovarišem dež. odbornikom Berbučem kot kompromisno misel; za to se ni treba prepirati; prepričan sem tudi, da bi bil dr. Gregorčičev predlog sprejet in da bi našel najvišjo sankcijo, ako bi se bil kdo z nasprotne strani energično in toplo za njega zavzel; saj končno smo vendar konciljantni ljudje skupaj, ki priznavamo potrebo kompromisov v naši deželi.

Tako pa je ostalo pri dobri volji z naše strani in zakonski načrt do sedanjega zasedanja ni dobil Najvišje sankcije.

Gospod vladni zastopnik nam je izjavil, da ima centralna vlada pomisleke proti načinu pokritja. Ali tudi lokalna vlada jih mora imeti še bolj kot centralna.

Kulturnih potrebščin, gospodje, na Goriškem ne moremo še bolj decentralizovati, kakor so itak že decentralizovane. Dočim se druge kronovine — in tudi Goriška — z ene strani trgajo za centralno državno podporo z Dunaja, ki naj bi prišla našemu ljudskemu šolstvu v pomoč, ne moremo z druge strani s skrajno nelogiko navaliti stroškov za deželno učiteljstvo na okraje namesto vsaj na deželo kot politično in ekonomično celoto. Končno pridemo po tej poti do jako nekulturnega zaključka, naj si vsaka kmetska občina kar sama vzdržuje svoje šole in svoje učiteljstvo.

Tudi ne moremo povišati do neskončnosti našim okrajem njihove neprimerno visoke doklade — ako nočemo, da te občine in ti okraji — ne postanejo naravnost nepristopni za vsak kulturni in gospodarski napredek. Naše okrajne in naše občinske zastope bode v oči pred vsem primanjkljaj njihovih lastnih proračunov — dosti bolj kakor deželni primanjkljaj — in pred temi primanjkljaji lastnega proračuna jih je strah — in pa pred volilci, ako bi doklade za kako drugo potrebo še višje dvigniti hoteli. Ako poudarjamo le potrebo izboljšanja občinske uprave, dalje potrebo izboljšanja prometnih sredstev (cest in potov) in sanitarnih zadev (okrajnih zdravnikov), katerega zakona še vedno ni i. t. d., sem zadostno opravičil svoje stališče.

Naš položaj je pač tak kakor drugje: da ni mogoče decentralizovati bremena ter jih navaliti po vrsti na kmetske okraje in občine, deželi in središču pa prihraniti le komando in dobrote ter prijetnosti.

S tem sem pri kraju in naravnost pri predlogu. Gospodje, po izjavi vlade moramo pričakovati, mi kmetski poslanci — vključ nekaterim neopravičenim napadom od strani učiteljstva — celo upati, da sedanji zakonski načrt o pokritju učiteljskih plač ne bode našel Najvišje sankcije.

Do danes pa tudi še nimamo drugega primerne načina za pokritje, ako se vsi ne zedinimo na lanski posredovalni predlog. Govori se sicer nekaj o deželni užitnini, to je prav tako upanje kakor z državno podporo. Deželna užitnina danes res ni malenkostna, ali pomisliti treba, da odpadejo v kratkem tisoči in tisoči delavcev — konsumentov ob novi železnici, da pride pa zato prej ali slej lastna deželna režija, ako nam je dobre volje ne prevzame vlada. S tem se bo dohodek iz deželne užitnine zdatno znižal.

Govorilo se je tudi o povišanju indirektnih davkov za šolske namene. Ni treba biti ravno socijalni-demokrat, ali ako bi hoteli šolske potrebščine v tako eksorbitantnem razmerju navaliti konsumentom in s tem pred vsem delavstvu na rame, potem, gospodje, mora dospeti glas delavstva po splošni in enaki volilni pravici ne le do ministrskega predsednika, ampak naravnost do neba.

In tako bo najbrž tudi z drugimi predlogi, ki se pečajo s pokritjem stroškov. Trebalo bo preiskovanj sem in preiskovanj tja. Temu predlogu se bodo upirale politične stranke onemu se bo upirala vlada, in prav lahko doživimo tukaj vnovič znano brezkončno povest o jari kači in steklem polžu.

Učiteljsko vprašanje na Goriškem pa stoji že danes z vehementno silo pred nami in ni časa, da bi se čakalo na uspeh raziskovanj. Visoki zbor, ne poudarjam potrebe in revščine goriškega, v zadnjo vrsto postavljenega učiteljstva in ne humanitete — o tem se je tukaj in drugje itak že obilo govorilo — poudarjam pa našo dolžnost varovati dekorum naše dežele in dostojnost male naše zbornice; poudarjam potrebo, odvrniti od nas v očeh teh inteligentnih opravičencev vsako domnevo, da jim mečemo le pesek v oči, da kujemo načrte le, »ut aliquid fieri videatur!«

In zaradi tega sem stavil najni predlog na provizorij s 1. januarjem 1906. dalje!

Končno še nekaj!

Ako bi se nepričakovano in proti vsaki pravičnosti mestni stranki na ljubo vendarle odobril enak način pokritja, kakor je bil sklenjen v lanskem zasedanju, ali ako bi se morda vse stranke z vlado zedinile na drug način pokritja, bi znal stopiti zakon že tekom leta 1906. v veljavo. Ne pričakujem sicer tega, ali, gospodje, tudi v tem slučaju predlagani sklep ne bi bil deželi v zlo.

Visoki zbor! Govori se že davno in davno o melioracijskem zalogu; potrebo tega zaloga uvidi vsak, kdor pozna predpise o vladnem melioracijskem fondu in način razdelitve tega bogatega fonda na posamezne kronovine. Ako bi torej sklenjeno provizorično pokritje za učiteljstvo postalo nepotrebno zaradi drugega pokritja, potem, gospodje, opozarjam vas že sedaj, da naj deželi prihranjeno pokritje postane prvo plodonosno zrno za goriško-gradiščanski melioracijski zalog po zgledu drugih kronovih in tudi s tem, gospodje, bomo storili dobro delo za celo deželo.

Vsled tega toplo in za vse eventualitete priporočam svoj predlog.

Dr. Marani je rekel, da je povedal dr. Treo dve rešnici: da se je mnogo govorilo in da se ni nič storilo. Res pa je tudi, da je goriško mesto povišalo učiteljstvu dohodke tako, kakor jih določa v tej zbornici lani sprejeti učiteljski zakon. Ravno tako bi bili lahko storili drugi okraji. Po zakonu iz leta 1870. morejo storiti to sami, zaradi tega se upira nujnosti.

Verzegnassi pravi, da je tudi gradiščanski šolski okraj storil nekaj za učiteljstvo, ker jim je dal podpore 8000 K. Pred 4 leti smo ustanovili deželni zalog ter dovolili 250.000 K. Danes pa izjavljam: Do tu in nič dalje! Prijemal je ostro vlado, ki je obljubila pri ustanovljanju tega zaloga prispevek, ali kakor hitro je bil sprejet, pa se ni nič več brigala za svoje obečanje. Vlada podpira nemške šole. Pozivlje zbornico, naj se združi proti vladi, naj drži svojo obljubo, da se tako ugodni opravičenim zahtevam učiteljstva.

Nato je odgovoril obširneje dr. Gregorčič, rekoč, da če je že dal gradiščanski okraj 8000 K., so naši okraji dali

že veliko več. Pri nas ni podučiteljev in podučiteljic, kakor v Furlaniji, pri nas so tudi prov. enako plačani z drugimi. Lahki tega ne poznajo. Mesto zasluži res pohvalo, ali treba upoštevati, da če bi smeli okrajji pobirati take davščine kakor mesto, pa bi storili še več. V eno in isto blagajno se iztekajo vsi davki, iz iste se lahko plačuje. V okrajjih je davščina le za šolske potrebščine toliko kakor v Gorici za vse. Vlada pač lahko da podpore, če hoče, saj ima polno naslovov, če noče tega storiti pod naslovom šola. Za nemške šole ima tudi druge naslove. Pridružuje se predlogu dr. Treota.

Marani omenja na to, da so v Gorici morali povišati doklade na direktne davke, da so zvišali učiteljem plače.

Dr. Treo poudarja, da finančni in šolski odsek ne bosta imela dosti časa za razpravljanje, ker bo zasedanje le še kratko, zato predlaga ponovno nujnost.

Za nujnost glasujejo le Slovenci.

Predlog se odda šolskemu odseku z določilom, da ima poročati tekom 10 dni.

Začasna regulacija plač kranjskega učiteljstva.

Znano je, da se je c. kr. deželni šolski svet kranjski l. 1903. obrnil na deželni odbor s prošnjo, naj bi se ta v deželnem zboru zavzel za to, da se do definitivne uredbe plač vsaj provizorično regulirajo prejemki kranjskega učiteljstva.

C. kr. deželni šolski svet pravi:

Odkar so bile z zakonom dne 14. maja 1898, dež. zak. št. 25, na novo urejene plače na javnih ljudskih šolah na Kranjskem nameščenega učiteljskega osebja, so poskočile cene najbistvenejših živil in potrebščin tako jako, da službeni prejemki učiteljev ne dosegajo več onega povprečnega najmanjšega zneska, ki ga je treba za stanu primerno preživljenje učiteljev, oziroma tudi njihovih družin.

Vrhutega so se v največ kronovinah na novo uredili aktivitetni prejemki učiteljskega osebja na ljudskih šolah, vsled česar je učiteljstvo v gmotnem oziru ondi v ugodnejših razmerah nego na Kranjskem.

Le na Tirolskem, v Bukovini*, v Dalmaciji** in deloma na Predarlškem in v Galiciji so aktivitetni prejemki ljudskih učiteljev, oziroma najvišje plače, ki jih je mogoče doseči, manjše kot na Kranjskem.

Učiteljstvo ljudskih šol na Kranjskem hrepeni torej po izboljšanju svojega gmotnega stanja ter je svojim tozadevnim željam dalo duška po časopisih, na shodih in v peticijah.

Tudi c. kr. deželni šolski svet je prišel do spoznanja, da sedanje plače ne zadostujejo več in da se mora čimprej izboljšati gmotni položaj učiteljev, če se noče, da bo ljudsko šolstvo samo trpelo občutljivo škodo in bo Kranjska znatno zaostajala za sosednimi deželami.

Le učiteljstvo, ki ga v izvrševanju poklica ne ovirajo materialne skrbi, bo moglo izvrševati svojo nalogo v polni meri.

Sedanji pičli dohodki provzročujejo, da na Kranjskem vedno bolj pomanjkuje učiteljev, da učiteljska mesta zaradi pomanjkanja sposobnih prosilcev ostanejo ali nezasedena ali pa se morajo oddati pomožnim osebam, ki nimajo primerne usposobljenosti za učitelja, in pa da na Kranjskem nastav-

*) Sedaj so že enake plačam državnih uradnikov zadnjih treh činovnih razredov. Uredn.

**) Končno pa so tudi večje kot na Kranjskem. Uredn.

ljeni učitelji prevzamejo službe v drugih deželah, da si izboljšajo svoj položaj.

Dočim znašajo najvišji aktivitetni prejemki učiteljev na Kranjskem — opravilna doklada za šolske voditelje in eventualna stanarina ni všteta — vsoto 2080 K (plača 1600 K in 6 službenostarostnih doklad po 80 K), morejo ljudsko-šolski učitelji v sosednih deželah doseči in sicer na Goriškem in v Gradiški znesek 2100 K, na Koroškem 2200 K, v Istri 2300 K in na Štajerskem (po dotičnem krajevnem razredu) 2800, 3000 in 3200 K.

Na Koroškem so plačilni razredi ustanovljeni s 1200, 1400 in 1600 K in starostne doklade s po 100 K, med tem ko znaša na Kranjskem plača najnižjega plačilnega razreda, ki naj obsega 45% skupnega števila učiteljev, samo 1000 K.

Pri primerjanju prejemkov učiteljskega osebja na Kranjskem z drugimi deželami pride v prvi vrsti Štajersko v poštev, ker se vsled jezikovnih razmer kakor tudi zaradi višjih prejemkov največkrat pripeti, da učitelji iz naše dežele prestopijo, oziroma tudi absolvirani učiteljski pripravniki vstopijo v učiteljske službe na Štajerskem.

Po deželnem zakonu za Štajersko z dne 19. septembra 1899, dež. zak. št. 73, so plače razvrščene z ene strani po krajevnih razredih (deželno stolno mesto in trije krajevni razredi), z druge strani pa so plače v krajevnih razredih štirikrat po stopnjah razvrščene tako, da se po vsakih desetih službenih letih pomakne učiteljsko osebje na višje plačilne stopnje. Vrhutega je ustanovljenih šest starostnih doklad s po 200 K (na Kranjskem z 80 K.)

Provizorično nastavljeni učitelji dobivajo po tem, ako imajo namreč le zrelostno izpričevalo ali pa izpričevalo o učiteljski usposobljenosti, letno nagrado 840 K, oziroma nagrado v visokosti najnižje plače dotičnega šolskega kraja.

Primerjevaje prejemke (plačo in starostne doklade) učiteljev na Kranjskem in Štajerskem, pride tudi v poštev, da — kakor se razvidi iz statusa na kranjskih ljudskih šolah definitivno nameščenega učiteljskega osebja po stanju z dne 1. januarja 1903, — znaša službena doba povprečno 8—9 let v IV., 10 let v III., 6 let v II. in ostanek 15—16 let v I. plačilnem razredu.

Vpošteva je po § 4. zakona z dne 29. novembra 1890, dež. zak. št. 23, pripadajoče starostne doklade, pridejo torej učitelji na Kranjskem po 10, 20, oziroma 30 v definitivni lastnosti dovršenih službenih letih v užitek 1360, 1720, oziroma 2080 K, pri čemer pa se ne ozira na nižje plače učiteljic v I. in II. plačilnem razredu.

V nastopnem se primerjajo prejemki učiteljskega osebja na Kranjskem in Štajerskem.

Plača in službenostarostne doklade znašajo v kronah, in sicer:

	Na Kranjskem	Na Štajerskem krajevni razred		
		I.	II.	III.
Provizorični učitelji:				
z zrelostnim izpričevalom	800	840	840	840
z izpričevalom učiteljske usposobljenosti	800	1000	1200	1400
Definitivni učitelji:				
prva služba	1000	1000	1200	1400
po 10 službenih letih	1360	1600	1800	2000
po 20 službenih letih	1720	2200	2400	2600
po 30 službenih letih	2080	2800	3000	3200

Še neugodnejše se pokaže razmerje za kranjsko učiteljstvo, ako se v poštev vzamejo tudi opravilne doklade šolskih